

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО
КАФЕДРА УКРАЇНОЗНАВСТВА



З нагоди 15-річчя
КАФЕДРИ УКРАЇНОЗНАВСТВА

МАТЕРІАЛИ

міжнародної науково-практичної
конференції

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА НАЦІЯ:
МОВА, ІСТОРІЯ, КУЛЬТУРА

Львів, 16 березня 2016

ЗМІСТ

Вітальне слово ректора	10
Передмова	11

МОВА

Національно-мовна картина світу і культурно-текстова комунікація

Бачишина Ольга Часо-просторове зміщення в українській химерній прозі.	12
Гонтарук Лариса Відображення українсько-російських мовних контактів у «Словнику староукраїнської мови XIV – XV ст.» та «Словнику української мови XVI – першої половини XVII ст.».....	13
Грачова Аліна Символ як показник духовного розвитку людства (на матеріалі українського та італійського фольклору).....	20
Гримашевич Галина Статус прислівника в сучасному мовознавстві: традиції та модерн.....	21
Дидик-Меуш Ганна Здоров'я фізичне і духовне: до мовного портрету людини у львівських пам'ятках XVI – XVII ст.....	23
Щенко Тетяна До питання про етнологію тексту: символ «козак» у мовній картині світу українців.....	26
Зубець Наталя Облігаторність в українському спілкувальному етикеті	29
Каалінська Оксана Мовні маніпуляції як способи впливу на поведінку людини	31
Козелко Ірина Культура мови на сторінках часописів «Рідна мова», «Наша культура»	32
Конопаленко Наталія Змістово-логічна роль парцелятив у композиційному структуруванні тексту	33
Крижко Олена Тваринний світ у контексті сучасної лінгвістики	36
Кушмет-Бодаммер Марія Назви місць для утримання свійських птахів (на матеріалі східноєвропейських говірок).....	38
Лук'янчук Ірина До психологічних особливостей українського світогляду	40
Мельничайко Володимир, Криський Мирослава Стилізація під старовину в романі І. Білика «Меч Арєя»	40
Микитюк Оксана Індивідуально-авторські кольоролексеми Дмитра Донцова в аспекті антитези.....	46
Олійник Еліна Функціонування з'ясувальних конструкцій мовленнєвої діяльності в публіцистиці.....	49
Руснак Наталія, Руснак Юлія Релікти світоглядних систем у буковинському веселлі	51
Сімович Оксана Символи в українській мові: репрезентація в тлумачних та спеціальних словниках	54
Сімонок Валентина Мова як спеціальна система організації людського досвіду	56
Сніжко Наталія Історія українського мовомислення в інтегрально-ідеографічному вимірі.....	59
Фаріон Ірина Мовосвіт Миколи Лисенка крізь призму його лексики.	61
Хобзей Наталія Структура діалектного словника: ілюстрація.....	64
Чура Анна Ключові терміни старослов'янської суспільно-політичної лексики: етимологічний дискурс.....	67
Шабат-Савка Світлана Етномарковані конструкції як засоби вербалізації комунікативних інтенцій мовця	70
Юносова Валентина Проблема класифікації лексичних синонімів у сучасній лінгвістиці	72

Державна мова як предмет у національних навчальних закладах України

Александрова Валентина Методична розробка засідання тематичного гуртка з української мови «Шанувальники української фразеології» для учнів старших класів	75
Анучина Любов, Грицаненко Валентин Вища школа сучасної України.....	79
Бабай Людмила Роль української мови в професійній діяльності	81
Бабій Ірина Виховання національної свідомості у студентів вищої школи в процесі рідномовної підготовки.....	83
Варнавська Інна Кейс-метод у формуванні комунікативної компетентності студентів спортивного напрямку на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням).....	85
Вдович Світлана Роль мови в естетичному розвитку майбутнього фахівця	88
Головата Лариса Застосування інтерактивних технологій у процесі навчання української мови (за професійним спрямуванням)	91
Гонтарук Валентина Підготовка студентів-філологів до пошуково-дослідницької експедиційної діяльності.....	93
Дружененко Раїса Формування комунікативно-прагматичної компетентності майбутнього вчителя української мови і літератури на синтаксичній основі.....	95
Кінах Галина Вивчення на уроках української мови в ПТНЗ лексики з використанням інтерактивних та інформаційно-комунікаційних технологій	97
Козловська Лариса Мовно-професійна модель освіти в економічному університеті	100
Кодеснікова Ірина Лінгворекламистика: нотатки про новий спецкурс для студентів ВНЗ України.....	102
Лещенко Тетяна, Шарбенко Тетяна, Юфименко Вікторія Інноваційні технології викладання української мови за професійним спрямуванням у ВДНЗ України «Українська медична стоматологічна академія» (м. Полтава).....	104

Майбутні фахівці повинні мати вибір слів, думок, дій; вміти добре володіти ними. Адже слово характеризує не лише людину, а й суспільство, в якому вона живе. Це особливо актуально сьогодні, у час великого віртуального перевороту, розвитку нових інформаційних технологій. Саме тепер особливо трепетно слід оберігати і плекати мову. Розширення можливостей використання комп'ютерних технологій дозволяє вже нині на уроках мови для підвищення грамотності й розвитку мовленнєвої культури успішно використовувати програми «Рута», «Плай», «Master», за допомогою яких можна знаходити й виправляти помилки, перекладати з іноземних мов українською, активно збагачуючи словниковий запас учнів, опрацьовуючи мовні норми.

Чистота мови – одна з головних проблем, важливість якої для сучасної молоді важко переоцінити. Досить часто студенти, які мають низький рівень загальної культури і бажають виділитися у колі своїх ровесників, активно використовують так звані «суржик», ненормативну лексику. Тому нагальним є постійне вдосконалення, очищення рідної мови від чужомовних елементів, жаргонних слів і висловів. З цією метою доцільно впроваджувати відповідні спецкурси та факультативи для студентів (особливо для тих, які здобувають професії типу «людина – людина») та курси в рамках підвищення кваліфікації для викладачів, а також проводити у навчальних закладах різноманітні заходи, спрямовані на підвищення мовної культури всіх суб'єктів навчально-виховного процесу. Проте головне завдання викладача української мови в аспекті естетичного розвитку особистості – показати красу слова, милозвучність рідної мови, прищепити любов до української мови, навчити відчувати слово, сформувати потребу спілкуватися правильно і гарно.

Майбутні фахівці повинні добре знати не лише лінгвістичні поняття і правила граматики, а й вміти активно використовувати мову як засіб спілкування в усіх сферах громадського життя, зокрема в офіційній (між установами, окремою особою й установою, між посадовими особами, ділові взаємини на виробництві), дотримуватися вимог культури усного й писемного мовлення, налагоджувати контакти, вибудовувати гармонійні взаємини.

На заняттях української мови важливо значну увагу приділяти професійній лексиці, засвоєнню термінів конкретної галузі виробництва. На жаль, сьогодні відсутні українські тлумачні та перекладні словники для конкретних професій, тому викладачам і студентам часто доводиться користуватися відповідними російськими довідниками чи посібниками. Покращенню ситуації сприяли б підготовка відповідної літератури (навчальних, методичних посібників, довідників), розробка словників для конкретних галузей виробництва. Важливе завдання викладача-мовника в естетичному розвитку учнівської та студентської молоді – показати перевагу та красу українських термінів і слів-професіоналізмів, їх відповідність конкретному мовному контекстові.

Однак, на нашу думку, не лише мовний аспект важливий у викладанні української мови. Слід звертати увагу на спілкування як психологічне явище, адже «домінантними для сучасної системи підготовки працівників для сфери обслуговування виступають людські стосунки, від яких залежить ефективність функціонування цієї сфери народного господарства та її розвиток. Це передбачає приділення особливої уваги у підготовці таких фахівців формуванню, розвитку й удосконаленню професійних комунікативних умінь та умінь презентувати себе якнайкраще з метою забезпечення тривалої співпраці з клієнтом» [5, с. 49-65]. Для майбутніх фахівців, що набувають спеціальності типу «людина – людина», Л. А. Руденко пропонує включати у навчальні плани предмети психологічного циклу, зокрема курс «Основи психології професійного спілкування». Дослідниця наполягає на тому, що для фахівців сфери обслуговування необхідна ґрунтовна естетико-психологічна підготовка.

Висновки. Таким чином, рідна мова відіграє надзвичайно важливу роль у становленні особистості загалом та у професійному розвитку майбутнього фахівця зокрема, тому в професійних навчальних закладах значна увага повинна приділятися вивченню державної мови.

Література

1. Неменский Б. М. Дидактика глазами художника // Педагогика. – 1996. – № 3. – С. 19-24.
2. Неменский Б. М. Распахни окно. – М. : Молодая гвардия, 1974. – 188 с.
3. Потебня А. А. Мысль и язык // Потебня А. А. Мысль и язык. – К. : СИНТО, 1993. – С. 7-157.
4. Потебня А. А. Язык и национальность // Потебня А. А. Мысль и язык. – К. : СИНТО, 1993. – С. 158-185.
5. Руденко Л. А. Психологічні особливості професійного спілкування фахівців сфери обслуговування // Теоретичні засади методики професійно спрямованого викладання загальноосвітніх предметів у ПТНЗ : монографія / За ред. Г. П. Васяновича. – Львів : Сполом, 2005. – С. 49-65.
6. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям // Сухомлинський В. О. Вибрані твори: В 5 т. – К. : Видавництво «Радянська школа», 1977. – Т. 3 : Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. – С. 5-279.
7. Федик О. Мова як духовний адекват світу (дійсності). – Львів : Видавництво «Місіонер», 2000. – 300 с.

УДК 81'36

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)

Лариса Головата,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови та методики її навчання
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

Пропонована до друку стаття містить обґрунтування організаційно-педагогічних умов під час професійної підготовки фахівців у ВНЗ, зокрема викладання дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)», розроблених сучасними ученими.

Необхідними умовами навчання української мови за професійним спрямуванням засобами інтерактивних технологій є: розвиток мотивації до формування культури професійного мовлення, створення сприятливого психоемоційного клімату, організація навчального простору, матеріально-технічне забезпечення.

Ключові слова: українська мова (за професійним спрямуванням), інтерактивні технології, організаційно-педагогічні умови.

The article, proposed for publication, contains developed by modern scientists proving of interactive technologies during the training of specialists in higher education, teaching the subject «Ukrainian language (of professional direction)» in particular.

The necessary conditions of learning the Ukrainian language of professional direction by means of interactive technologies are: development of motivation of creating a culture of professional speaking, creating a conducive psycho-emotional climate, organization of educational field, logistical support.

Key words: ukrainian language (of professional direction), interactive technologies interactive technologies, interactive technologies.

Визначаючи організаційно-педагогічні умови навчання (Андрєєв В., Боритко М., Кіндрат І., Найн А., Пехота О., Посталюк Н., Хриков Є., Чижевський Б., Шамова Т. та ін.) української мови за професійним спрямуванням засобами інтерактивних технологій, слід враховувати закономірності навчання, згідно з якими результативність підготовки студентів перебуває у залежності від таких чинників: значущість змісту навчального матеріалу; використання методів активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів; створення ситуацій посиленої міжсуб'єктної взаємодії, у якій основним чинником є професійне спрямування; створення навчальних ситуацій для практичного застосування студентами результатів теоретичної підготовки.

Організаційно-педагогічними умовами навчання української мови за професійним спрямуванням засобами інтерактивних технологій є: розвиток мотивації до формування культури професійного мовлення; створення сприятливого психоемоційного клімату; організація навчального простору; матеріально-технічне забезпечення.

Розвиток мотивації до формування культури професійного мовлення

Можливість реалізації умови полягає у формуванні таких мотивів, які б спонукали студентів до формування культури професійного мовлення. Саме негативне або байдуже ставлення до учіння може бути причиною низької успішності або неуспішності студента. Жоден, навіть висококваліфікований викладач, не досягне бажаного результату, якщо його зусилля не будуть узгоджені з мотиваційною основою конкретного процесу учіння, а успішне розв'язання проблеми мотивації навчальної діяльності значно впливає на якість мовленнєвої підготовки майбутніх фахівців [2], [1].

Практичне виконання вправ із використанням інтерактивних технологій не буде ефективним, якщо студент не матиме потреби розвивати та удосконалювати культуру мовлення не лише як майбутній фахівець, але і як громадянин. Спеціаліст повинен говорити правильно, чітко, без використання суржику. Крім того, мовлення людини є показником рівня її освіченості. Використання формул вітання, прощання, вибачення, подяки – свідчення вихованості та обізнаності з правилами етикету.

Для створення мотивації до формування культури професійного мовлення доцільними є бесіди: «Роль культури мовлення у досягненні професійного успіху», «Комунікативна культура фахівця». Варто практикувати мозковий шторм, проектну роботу («Чи правильно ми розмовляємо?», «Що значить мовлення у професійній діяльності людини?», «Як можна прокоментувати твердження П. Мовчана: «Мова – універсальна, але користування нею вкрай індивідуальне?»). Саме *мотивація до формування культури професійного мовлення* є першою необхідною умовою навчання української мови за професійним спрямуванням засобами інтерактивних технологій.

Створення сприятливого психоемоційного клімату

Можливість реалізації цієї умови полягає в організації психологічної взаємодії на рівні, який сприятиме ефективному засвоєнню і відтворенню навчального матеріалу. Навчальний процес здійснюватиметься набагато ефективніше за таких умов: налаштування студентів на роботу під час заняття; відсутність відволікаючих чинників; позитивне ставлення до предмета та викладача; сприятлива психологічна атмосфера в аудиторії.

Оскільки методи інтерактивного навчання можуть бути новими для студентів, необхідно ознайомити з метою, завданнями виконання кожної вправи. Це стимулюватиме розвиток пізнавального інтересу. Крім того, потрібно чітко розкрити алгоритм виконання завдань. Таким чином викладач уникне не лише виникнення хаосу на занятті, а й розвитку негативних установок студентів на роботу в аудиторії. Також важливо акцентувати увагу на тому, що виконання вправ з використанням інтерактивних методів сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу, розвитку творчих, комунікативних, організаторських здібностей, а не є грою, результати якої не важливі.

Можна створити сприятливу атмосферу, налаштувати студентів на продуктивну роботу, спільну діяльність, уникнути проявів суперництва, протистояння, використовуючи виховні інтерактивні технології на початку заняття (метод «Прогноз погоди» є ефективним для визначення психологічного стану студентів, створення позитивного настрою). Знаючи, які емоції переважають, педагог відповідно вибудовує свою діяльність. Результативними є і методи «Комплімент», «Подаруй квітку». Отже, *сприятливий психоемоційний клімат* є необхідною умовою навчання української мови за професійним спрямуванням засобами інтерактивних технологій.

Організація навчального простору

Можливість реалізації цієї умови вбачаємо у розстановці меблів в аудиторії таким чином, щоб виконання вправ із використанням інтерактивних технологій було максимально ефективним. У більшості аудиторій домінує традиційна форма розташування парт. О. Пометун називає таку схему розташування меблів «Класом» [3, с. 27]. Ця форма дозволяє розмістити велику кількість студентів в аудиторії, створити єдиний центр концентрації студентів – викладача, який знаходиться перед студентами. Схема розташування меблів за формою «Клас» дуже зручна під час застосування пасивної форми навчання. Крім традиційної форми розташування меблів, О. Пометун пропонує інші варіанти: «Буква «П»; «Прямокутник»; «Коло»; «Дискусійний клуб» [3, с. 28 – 29].

Матеріально-технічне забезпечення

Саме інтерактивні технології передбачають взаємодію не лише між людьми, а й між людиною і книгою, людиною і твором мистецтва, людиною і комп'ютером. Тому матеріально-технічне забезпечення є важливим аспектом навчання української мови за професійним спрямуванням засобами інтерактивних технологій.

Студентам для ефективного і цілісного оволодіння лінгвістичним матеріалом необхідно користуватися словниками та довідковою літературою. Джерелом інформації є не лише книжки, а й комп'ютер. На сьогодні розроблені сайти з онлайн-версіями словників, створені інформаційно-довідкові портали, які сприяють розвитку української мови і поліпшенню грамотності серед її носіїв. Зокрема, на «СловіUA» [5] можна поставити питання, як правильно говорити українською мовою, а кваліфіковані фахівці оперативно дадуть відповідь. Мета лінгвістичного порталу Mova.info [4] – здійснювати систематичну довідково-інформаційну роботу щодо української мови та української лінгвістики в мережі Інтернет.

Особливої уваги заслуговує система АBBYY Lingvo – родина електронних і друкованих словників. Словник можна встановити на персональний комп'ютер або ноутбук, кишеньковий комп'ютер і смартфон. П'ята версія АBBYY Lingvo x5 охоплює більше 220 словників, які містять понад 12,5 мільйонів статей загальної та тематичної лексики: медичної, юридичної, економічної, комп'ютерної, науково-технічної та інших (залежно від мовного напрямку) для 20 мов. Завдяки інтеграції технології розпізнавання в АBBYY Lingvo x5 з'явилася можливість отримати миттєвий переклад наведенням курсора не лише у тексті, але й на зображенні (у PDF-файлах, відео та Flash-роліках, повідомленнях у вікнах ігор і субтитрах до фільмів). Також програма містить інтерактивні вправи для поповнення словникового запасу Lingvo Tutor, відеоуроки, тлумачний словник англійської мови з ілюстраціями. Портал надає користувачам можливість знаходити значення українських слів у Великому тлумачному словнику сучасної української мови, що містить близько 250 тисяч слів та словосполучень [6]. Крім того, вправи з використанням інтерактивних технологій передбачають підготовку роздаткового матеріалу (карток із завданнями, схем, таблиць тощо).

Висновки. Отже, розвиток мотивації до формування культури професійного мовлення, створення сприятливого психоемоційного клімату, організація навчального простору, матеріально-технічне забезпечення є необхідними умовами навчання української мови за професійним спрямуванням засобами інтерактивних технологій.

Література

1. Маркова А. К. *Формирование мотивации учения* / А. К. Маркова, Т. А. Матис, А. Б. Орлов. – М. : Просвещение, 1990. – 138 с.
2. Міхєєва Л. В. *Особливості формування навчально-пізнавальної мотивації у студентів-першокурсників спеціальності «Практична психологія» [Електронний ресурс]* / Л. В. Міхєєва. – Режим доступу : http://ito.uspu.net/upload/zbirniku/itad/z_30/r5/osoblivosti_formuvania_navchalno_piznavalnoi.pdf
3. Пометун О. І. *Енциклопедія інтерактивного навчання* / Олена Пометун. – К. : А. С. К., 2007. – 144 с.
4. <http://www.mova.info/>
5. <http://slovo.ua> [СловоUA]
6. http://uk.wikipedia.org/wiki/ABBYY_Lingvo

УДК 371.134:39(477)(07)

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ ДО ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ЕКСПЕДИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З УКРАЇНОЗНАВСТВА

Валентина Гончарук,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української літератури, українознавства та методик їх навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Висвітлено специфіку підготовки студентів-філологів вищого педагогічного навчального закладу до пошуково-дослідницької експедиційної діяльності з українознавства. Розкрито зміст аудиторної та позааудиторної навчально-виховної роботи, спрямованої на підготовку студентів до такого виду діяльності. Визначено роль українознавства у вихованні духовно багатого та національно свідомого особистості студента.

Ключові слова: українознавство, пошуково-дослідницька експедиційна робота, підготовка студентів-філологів, українознавчі експедиції, народна культура, фольклор, етнографія.